

МЕТОД ПЕДАГОГІЧНОГО СЛОВНИКА: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПРОВІДНІ ФУНКЦІЇ

У статті досліджено метод навчання як дидактичну категорію, що має свої історико-педагогічні корені; класифікації, запропоновані різними вченими. Обґрунтовано сучасне викладання у вищій школі як асиміляцію різних методів навчання інших (непедагогічних) сфер та створення нових методів. Розкрито суть нового авторського методу навчання – метод педагогічного словника. Аргументовано центральний (провідний) методичний прийом, який визначає модифікацію методу педагогічного словника, – словесний, практичний, операційний. Розглянуто функції методу педагогічного словника: рефлексорну, мотиваційно-стимулювальну, мовленнєву, діяльнісну.

Ключові слова: метод педагогічного словника, історія методів навчання, майбутній фахівець, функція методу, методичний прийом, вища школа.

Проблеми вдосконалення методів навчання підростаючого покоління свого часу досліджували Г. Ващенко [5, с. 29], І. Гербард, Я. Коменський, І. Песталоцці [13], Г. Сковорода [29]. Із сучасників методи навчання розглядали А. Алексюк [2], Ю. Бабанський [3], І. Варламов, В. Онищук [21], О. Савченко [25]. Класифікації методів навчання обґрунтували такі науковці, як М. Данилов (на основі основних форм мислення) [8], Б. Єсіпов [10], В. Оконь [19; 20], І. Підласий [24], М. Левіна [14] і М. Махмутов (методи викладання й методи учіння та їх поєднання між собою в бінари) [16], В. Паламарчук (полінарна класифікація) [22], А. Пінкевич (активні та пасивні методи) [23], К. Сосницький [32], А. Сохор (бінарні форми логічних методів: аналітично-синтетичний, аналітично-індуктивний, синтетично-дедуктивний) [26] та ін.

Мета статті – розкрити сутність, характеристику, функції авторського методу педагогічного словника як певного способу реалізації завдань навчання студентів і досягнення головної мети: формування професійно орієнтованих знань та вмінь, що покращує підготовку до майбутньої діяльності й зумовлює професійне зростання.

Метод навчання являє собою дидактичний інструмент, за допомогою якого вирішують навчальні завдання та який розглядають як спосіб упорядкованої взаємодії викладача й студента, спрямованої на досягнення освітніх цілей.

Якщо звернутися до історії педагогіки, то варто відзначити, що в другій половині ХІХ ст. та на початку ХХ ст. вийшло друком багато педагогічних праць, які висвітлюють дидактичні методи, наприклад: А. Анастасієв “Основи успішного навчання” [1], К. Єльніцький “Курс дидактики” [30], Д. Тихомиров “Основи дидактики”, В. Вахтеров “Предметний метод навчання” [6]. У працях П. Каптерєва також є роздуми щодо ефективності використання педагогічних методів навчання.

Раніше вчителі гімназій та прогімназій у навчанні підростаючого покоління широко використовували досвід старших колег, створювали влас-

ну методикау на основі сукупності методів викладання навчальних дисциплін. Відтак, виникла потреба якось систематизувати й класифікувати все різноманіття методів навчання. До 1917 р. їх розглядали більше як мистецтво педагога спрямовувати думки учнів/студентів у навчальне русло та організовувати роботу за відповідним планом, а отже, рівень і кваліфікація педагога мали важливе значення.

У 40-х рр. ХХ ст. виникає одна з перших спрощених наукових класифікацій методів навчання: словесні, наочні, практичні, яку побудували С. Петровський, Є. Голант [7] та Д. Лордкіпанідзе. В основу такої класифікації покладено слово (вербальні методи), почуття (наочні методи), дії (практичні методи). Обґрунтовано систему активних і пасивних методів за рівнем активності учнів (згідно з Є. Голантом).

У 1957 р. вчені М. Данилов [8] та Б. Єсипов [10] запропонували іншу класифікацію методів навчання, взявши за основу дидактичну мету й завдання – методи оволодіння новими знаннями, методи формування, перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок.

У 1978 р. на конференції з проблем методів навчання в Ленінграді було запропоновано таке визначення методу навчання: це впорядковані системи взаємопов'язаних прийомів педагогічної діяльності й навчально-пізнавальної діяльності учнів. Іншими словами, метод навчання є дидактичною категорією, яка має два аспекти: діяльність педагога та діяльність учня.

Наступна класифікація методів навчання (з урахуванням характеру пізнавальної діяльності) була запропонована дослідниками І. Лернером, М. Скаткіним і мала такий вигляд: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький [15; 27]. У 1981 р. вийшла друком одноосібна монографія І. Лернера “Дидактичні основи методів навчання” [15], де на підставі узагальнення результатів теоретичного й експериментального дослідження викладено концепцію методів навчання, спрямованих на вдосконалення самого процесу навчання та розвиток творчих здібностей школярів. У монографії розглянуто цілі навчання, способи засвоєння змісту, систему загальнодидактичних і окремих (спеціальних) методів навчання. Дослідник М. Скаткін разом з І. Лернером розробив концепцію методів навчання, яку описано на сторінках праці “Проблеми сучасної дидактики”, що вийшла друком у 1984 р. Ця концепція стала основою теорії методів навчання, у контексті якої розробляли їх основні функції, зміст, критерії ефективності, модель тощо.

Дослідник Ю. Бабанський ввів нову класифікацію методів навчання з позиції цілісного підходу до діяльності за групами: методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності (словесні, наочні, практичні, проблемно-пошукові); методи стимулювання й мотивації (ігри, дискусії, заохочення, покарання); методи контролю, самоконтролю, взаємоконтролю та корекції, самокорекції, взаємокорекції в навчанні (опитування, письмові роботи, тестування, контрольні роботи); бінарні методи [3].

Дослідник М. Махмутов запропонував бінарну класифікацію: методи викладання (інформаційно-повідомлювальний, інструктивно-практичний,

пояснювально-спонукальний); методи учіння (виконавчо-репродуктивний, продуктивно-практичний, частково-пошуковий) [16]. Таким чином, над класифікацією методів навчання за основними джерелами знань працювали Є. Голант, П. Гора, О. Пометун; за рівнем пізнавальної активності та самостійності – І. Лернер, М. Скаткін; за головною дидактичною метою – Б. Єсіпов, М. Данилов, В. Онішук; за етапами організації діяльності – Ю. Бабанський. Загалом існує безліч класифікацій методів навчання, однак на всіх ми зупинятися не будемо.

Як зазначає сучасний дослідник М. Фіцула [31], методи навчання у вищій школі суттєво відрізняються від методів шкільного навчання. Вони спрямовані не лише на передавання та сприймання знань, а й на проникнення в процес розвитку науки, розкриття методологічних основ. Ми бачимо, що багато методів навчання запозичено з інших непедагогічних спеціальностей: проблемні методи [18], метод “мозкового штурму”, кейс-стаді, кластеризація ідей, карта пам’яті тощо [17]. Крім того, у дидактиці методи викладання та методи учіння розглядають окремо, це не тотожні поняття.

Зрозуміло, що поруч з історичними класифікаціями методів навчання [28] виникають нові, які ще не мають завершеної форми. Кожна спеціальність спирається на загальні та спеціальні методи навчання студентів, що також ускладнює розробку єдиної класифікації методів навчання у вищій школі.

Водночас, як показує досвід викладання у вищій школі, можуть виникати нові методи навчання студентів, які не використовували раніше та які не були оформлені як методи. Це зумовлено рядом причин. По-перше, викладання у ВНЗ є підґрунтям для виникнення й оформлення нових методів, удосконалення широко- або маловідомих. По-друге, за останні 15–20 років значно змінився контингент студентів з погляду якості. По-третє, суспільство наразі висуває високі вимоги до майбутнього фахівця. Сучасні студенти є не підготовленими до навчання в університеті й потребують покрокового цілеспрямованого супроводу з боку викладача. Такий невтішний педагогічний факт скеровує на цілеспрямований пошук нових методів, за допомогою яких можна було б більш ефективно формувати професійно орієнтовані знання й уміння. Слабкому студенту дуже важко зорієнтуватися в навчальному матеріалі, визначити головне, структурувати його, “нарощувати” знання від теми до теми та спиратися на опрацьований матеріал у подальшому навчанні. У студента формуються розрізнені, фрагментовані знання, які не становлять системи, хоча викладачі й використовують арсенал загальних і спеціальних методів навчання.

Викладання в університеті надає нам можливість виокремити такий авторський метод, як *метод педагогічного словника*, який дає відповідь на запитання педагогіки “Як навчати студентів?”.

Метод педагогічного словника – це спосіб організації навчальної інформації професійно орієнтованої дисципліни, який спрямований на формування системи педагогічних знань, умінь, послідовне виконання вербальних, практичних і операційних завдань на підставі зовнішньої взаємодії

викладача та студента з використанням головного засобу навчання – словника-довідника.

Зовнішня взаємодія викладача й студента означає, що педагог має арсенал загальних дидактичних прийомів, які полегшують засвоєння інформаційного матеріалу з професійно орієнтованої дисципліни та перетворюють його на власні знання студента. Останній також має ряд дидактичних прийомів, що дають змогу засвоїти навчальний матеріал, систематизувати його та зробити складовою своєї свідомості для подальшого професійного зростання. До загальних дидактичних прийомів викладання належать повідомлення (теми), пояснення (завдань), постановка питання (у контексті досягнення мети), демонстрація способів виконання (завдання). До загальних прийомів учіння належать: слухання (викладача), конспектування, систематизація інформації за алгоритмом, формулювання запитань до викладача, розв'язання проблеми, аналіз, спостереження, порівняння, виконання операцій (система елементарних дій, спрямованих на виконання завдання), формулювання висновків (за темою). Крім того, існують спеціальні методичні прийоми, які в контексті методу педагогічного словника є цілком природними.

Провідними методичними прийомами методу педагогічного словника є вербальний, практичний, операційний. Таким чином, метод педагогічного словника умовно має три модифікації за ознакою провідного методичного прийому (вербальний, практичний і операційний), який використовує викладач і студент.

Провідний (центральний) методичний прийом розгортається як: вербально-понятійний (поняття у термінах), вербально-діалогічний (запитання-відповідь), вербально-розповідний (розповідь за планом), практико-схематичний (створення схем, таблиць, рисунків); операційний (операційно-підготовчий, операційно-вступний, операційно-тренувальний, операційно-завершальний).

Наведемо приклади використання методу педагогічного словника під час вивчення педагогіки вищої школи студентами магістратури.

Приклад 1. Метод педагогічного словника: вербально-понятійний, за яким студент засвоює основну термінологію, тобто основні спеціальні педагогічні поняття та їх змістове наповнення. З'ясувати значення терміна – визначити поняття, яке йому відповідає. Складність полягає в тому, що один і той самий термін може відображати декілька понять, які відрізняються за обсягом та змістом.

Сукупність педагогічних термінів має семантичні межі, чим і відрізняється від сукупності звичайних слів та словосполучень, які використовує студент у повсякденному житті. Викладач спрямовує увагу студента на галузеву терміносистему, тобто на засвоєння педагогічної термінологічної системи. Однак викладач не ставить за мету засвоєння педагогічного термінознавства як науки, що вивчає спеціальну педагогічну лексику, її типологію, походження, форми, значення, функціонування та використання тощо.

Викладач мусить провести попередню роботу – скласти список основних дефініцій, які розкривають суттєві відмінності понять, що максимально відображають зміст навчальних тем. Педагогічні поняття мають поєднувати в собі ознаки одиничного, особливого та всезагального, які дають змогу надалі працювати з ними на заняттях і розгортати його як структурно-логічну схему. Отже, педагогічне поняття – основна форма абстрактного мислення студента, що виявляється в професійній мові через слово-термін.

Наприклад, сутність взаємодії викладача й студента з використанням вищезазначеного методу (метод педагогічного словника: вербально-понятійний) спрямована на те, щоб під час вивчення теми “Педагогічні технології навчання у ВНЗ” відновити в пам’яті майбутнього фахівця поняття: “технологія”, “педагогічна технологія”, “традиційна технологія” тощо.

Студент відповідає на запитання викладача чіткими формулюваннями, які заздалегідь вивчені. “Дайте визначення, що таке *технологія*”, “Поясніть, будь ласка, що таке *педагогічна технологія*”, “Як визначається *традиційна технологія*?”, “Що таке *група педагогічних технологій*?”, “Що таке *система технологій навчання*?”, “Назвіть основні поняття цієї теми”. Якщо не буде чітких формулювань, то студент буде повільно розмірковувати, спиратися на зайві, випадкові й несуттєві характеристики, а це є марнуванням навчального часу.

Приклад 2. Метод педагогічного словника: вербально-діалогічний. Викладач скеровує діалог між студентом і студентом, між студентом та викладачем, спирається на попередню термінологічну групу й формулює запитання: “Як співвідноситься педагогічна технологія та мета?”, “Як співвідноситься педагогічна технологія й засоби організації навчання?”, “Надайте характеристику рівнів використання, особливості контингенту, характер змісту педагогічної технології”, “Що таке організаційна форма та які (організаційні форми) найчастіше використовують у педагогічній технології?”, “Який головний засіб навчальної діяльності характеризує педагогічну технологію?”, “Який основний тип управління пізнавальною діяльністю, згідно з В. Безпалько, існує в педагогічній технології?” [4].

Таким чином, для розгортання діалогу необхідно мати можливість усно відтворити зміст таких понять, як “мета”, “організаційні форми”, “засіб навчальної діяльності”, “тип управління пізнавальною діяльністю”. Під час використання вербально-діалогічного методичного прийому важливо почути думку студента й інтерпретацію отриманих ним знань. Тут існує педагогічне поле для міркувань, протиставлення різних поглядів студентів, але в межах зазначеної термінологічної системи.

Діалог завжди відбувається як обмін інформацією, обмін твердженнями на підставі неповних речень з використанням отриманих знань і власного досвіду учасника. У нашому випадку це відтворення поняття/понять та визначення проблемного поля.

Отже, у діалозі говоріння одного учасника й уважне слухання іншого є умовою для його розгортання. У діалозі репліки або повідомлення інфо-

рмації завжди пов'язані між собою. Реалізація діалогічного наміру краще відбувається, якщо кожен зі співрозмовників володіє системою понять. Повідомлення подається частинами, тому учасники не відхиляються від заданої теми. У діалозі завжди визначається тема, проводиться основна думка, є форма і стиль. Його мета може бути різною: з'ясування, спонукання, переконання, повідомлення. На наш погляд, основою метою є *з'ясування понять, їх взаємозв'язку, структурованості та ієрархічності за відповідною темою.*

Приклад 3. Метод педагогічного словника: вербально-розповідний. У його основі лежить монологічна форма спілкування студента за темою з опорою на словникові поняття, які були раніше відпрацьовані. У такому разі виявляється вміння викладати тему системно й послідовно. У монологічній формі є точний опис, підтвердження педагогічних фактів, теоретичне обґрунтування, акцентування на темі та висновок за темою навчання. Вербально-розповідний метод найкраще використовувати після опрацювання вербально-понятійного. Послідовність має значення.

Приклад 4. Метод педагогічного словника: практико-схематичний. Таким чином, метод дає змогу надалі працювати з поняттями, створювати структурно-логічні (далі – СЛС) та структурно-функціональні схеми (далі – СФС) того чи іншого поняття з відповідної теми. Особливість полягає в тому, що студент повинен уміти складати схеми, добирати підписи, робити умовні позначки, скорочення. Вдала структурно-логічна схема того чи іншого словникового поняття завжди враховує головні й допоміжні компоненти, послідовний взаємозв'язок між ними, не містить суперечностей, її легко може зрозуміти інший студент. Але, щоб скласти таку структурно-логічну або структурно-функціональну схему, необхідно володіти мисленнєвими операціями аналізу й узагальнення, уміти визначати внутрішні зв'язки, встановлювати логічні залежності між ними, обирати доступне наочне зображення схеми. Значення полягає в тому, що структурування – це активний процес виявлення логіко-змістової структури того чи іншого словникового поняття, поєднання їх між собою логічними зв'язками.

Приклад 5. Метод педагогічного словника: операційно-підготовчий. Багаторазове повторення елементарних дій з метою їх засвоєння як операцій. Опора на самоконтроль, самокорегування й самоаналіз власних дій з боку майбутнього фахівця.

Щоб цей метод ефективно працював, викладач пропонує систему дефініцій з 2–3 пройдених навчальних тем, які записані на аркуші. Кожна дефініція має два-три пропуски (два-три слова), на місце яких потрібно поставити пропущені ключові слова. Перелік ключових слів подано в алфавітному порядку в кінці аркуша. Для успішного виконання операційно-підготовчого завдання студент має швидко ознайомитися з дефініцією, зрозуміти й підставити пропущені ключові слова, щоб повністю заповнити пропуски. Час на виконання обмежений.

Приклад 6. Метод педагогічного словника: операційно-графічний. Студентам пропонують зробити обмін структурно-логічними схемами між

собою. Особливість кожної СЛС полягає в тому, що кожна з них містить пропуски (2–3), але немає підказок. Кожен студент має згадати, який структурний компонент пропущено, та дописати його у відповідному місці. Час на виконання обмежений. Після заповнення пропусків студенти знову обмінюються СЛС. Кожен з них аналізує й висловлює свою думку щодо правильного заповнення пропусків у схемах за темою.

Приклад 7. Метод педагогічного словника: операційно-тренувальний. Кожному студенту пропонується словник-довідник (Педагогіка вищої школи: словник-довідник / упор. О.О. Фунтікова. – Запоріжжя: КПУ, 2014. – 432 с.). Викладач визначає тему та записує її на дошці. За обмежений час студент має знайти в словнику-довіднику терміни та їх визначення, що повністю розкривають тему, після чого занотувати їх у зошит, дотримуючись принципу ранжування за значущістю. Потім результати одного студента зіставляються з результатами викладача та інших студентів. Надається приклад класифікації основних понять за відповідною темою та розміщення основних понять у певному порядку за ступенем важливості.

Приклад 8. Метод педагогічного словника: операційно-завершальний. Студенту запропонована велика кількість термінів, які записані в рядки або стовпчики на окремому аркуші за різними темами. Для кожного студента викладач визначає окрему тему. За обмежений час (2 хвилини) студент має підкреслити ті терміни, які відображають сутність призначеної йому теми. Після закінчення завдання викладач пропонує правильну відповідь, обґрунтовуючи кількість термінів, які повністю характеризують навчальну тему.

Таким чином, якщо в складі методу педагогічного словника є операційний методичний прийом, тоді це змістовно-процесуальний спосіб спільної діяльності викладача та студента на підставі використання системи послідовних взаємопов'язаних операцій і дій, які передбачають планомірне, організоване їх виконання та відповідають тренувально-дидактичним цілям у досягненні професійно орієнтованих цілей та вирішенні дидактичних завдань щодо підготовки суб'єкта до майбутньої педагогічної діяльності.

Наведені приклади використання *методу педагогічного словника* дають змогу дійти висновку, що він виконує ряд спеціальних функцій. На підставі кожної з них можна побачити відмінність між модифікаціями методу педагогічного словника, за допомогою яких досягається дидактична мета в підготовці майбутніх педагогічних кадрів.

Рефлекторну функцію реалізує *метод педагогічного словника: вербально-понятійний*. При використанні вербально-понятійного методичного прийому на умовно-рефлекторній основі виникають умовні функціональні зв'язки в корі головного мозку людини. Дії студента спрямовані, перш за все, на усне відтворення педагогічних понять, які мають лаконічну сутність, одне провідне тлумачення, взаємопов'язані між собою й розкривають базові знання з відповідної теми. У такому разі студент відтворює задалегідь завчені поняття, які були систематизовані викладачем. Це трансляційний елемент моделі навчання, яка спирається на асоціативно-

рефлекторну теорію навчання, що ґрунтується на закономірностях умовно-рефлекторної діяльності кори головного мозку (за І. Сеченовим та І. Павловим). Згідно з результатами досліджень академіка І. Павлова, синтез і аналіз умовних рефлексів, по суті, є тими самими основними процесами розумової роботи людини. Основні педагогічні поняття, які становлять основу тієї чи іншої навчальної теми, повинні мати необхідне підкріплення, систематичні повтори на заняттях.

Мотиваційно-стимулювальну функцію реалізує метод педагогічного словника: вербально-діалогічний. Тобто відтворюється стимулювальний елемент моделі навчання студентів: прагнення зіставляти, аргументувати, логічно обґрунтувати свою відповідь.

Мовленнєву функцію реалізує метод педагогічного словника: вербально-розповідний. Якщо студент починає розповідати, то виникає цілеспрямоване, структуроване, довільно-свідоме мовлення з використанням мовленнєвих операцій та дій на основі власного монологу. Відтворюється психолінгвістичний елемент моделі навчання студентів, її прикладний аспект.

Діяльнісну функцію реалізує метод педагогічного словника: практико-схематичний через активні навчальні дії студента з об'єктом. Навчальні дії студента необхідні для засвоєння спеціальних професійно орієнтованих знань з педагогіки. Відтворюється діяльнісний елемент моделі навчання студентів, його дієва складова.

Поряд з вищезазначеними спеціальними функціями, метод педагогічного словника виконує загальні, а саме: навчальну, розвивальну, виховну, спонукальну, контрольну. Навчальна функція полягає у формуванні знань про педагогічну діяльність та її складові. Розвивальна – спрямована на розвиток логічних прийомів, операцій і вироблення вмінь аналізувати, систематизувати, порівнювати, узагальнювати навчальний та професійно орієнтований матеріал. Виховна функція реалізується в умінні оформлювати записи в зошиті, працювати з підручником. Спонукальна функція пов'язана з активними діями студентів щодо засвоєння навчального матеріалу, а контрольна забезпечує зворотний зв'язок між викладачем і студентом.

Метод педагогічного словника відповідає таким вимогам вищої школи, як науковість, доступність, результативність.

Висновки. Історико-педагогічний аналіз педагогічних джерел свідчить про проблематичний шлях створення класифікацій методів навчання. Викладання у вищій школі асимілює активні методи навчання з інших сфер для підготовки майбутніх фахівців до педагогічної діяльності та створює нові, які характеризуються як спеціальні методи навчання студентів. Досвід роботи у вищій школі дає змогу охарактеризувати зміст авторського методу педагогічного словника, описати методичні прийоми, які є провідними в складі вищезазначеного методу під час навчання студентів.

Список використаної літератури

1. Анастасьєв А. Какое обучение считать хорошим ("Основы успешного обучения") / А. Анастасьєв. – Москва : Тип. "Красного Календаря", 1911. – 241 с.

2. Алексюк А. М. Загальні методи навчання в школі / А. М. Алексюк. – Київ : Вища школа, 1981. – 234 с.
3. Бабанский Ю. К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе / Ю. К. Бабанский. – Москва : Педагогика, 1985. – 268 с.
4. Беспалько В. П. Образование и обучение с участием компьютеров (педагогика третьего тысячелетия) / В. П. Беспалько. – Москва ; Воронеж, 2002.
5. Ващенко Г. Система навчання / Г. Ващенко // Праці з педагогіки та психології. – Київ, 2000. – С. 69–84.
6. Вахтеров В. П. Предметный метод обучения [Электронный ресурс] / В. П. Вахтеров. – Москва, 1918. – Режим доступа: file:///D:/Downloads/vahterov-3%20(1).pdf.
7. Голант Е. Я. Вопросы обучения / Е. Я. Голант. – Москва, 1957.
8. Данилов М. А. Дидактика / М. А. Данилов, Б. П. Есипов. – Москва, 1957. – 518 с.
9. Дидактика современной школы / под ред. В. А. Онищука. – Київ, 1987.
10. Есипов Б. Д. Основы дидактики / Б. Д. Есипов. – Москва : Просвещение, 1967. – 472 с.
11. Жукова Р. Ф. Активные методы обучения в концепции перестройки учебного процесса / Р. Ф. Жукова, Ю. В. Кузнецов // Активные методы обучения в системе подготовки специалистов и руководителей : сб. науч. тр. – Львов, 1989. – С. 5–13.
12. Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – Москва : Академия, 2003. – 176 с.
13. Костантин Н. История педагогики : учебник для студ. пед. ин-тов / Н. Костантин, Е. Медынский, М. Шабаева. – Москва : Просвещение, 1982. – 447 с.
14. Левина М. М. О сущности методов обучения / М. М. Левина // Советская педагогика. – 1970. – № 2.
15. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения / И. Я. Лернер. – Москва, 1981.
16. Махмутов М. И. Проблемное обучение: Основные вопросы теории / М. И. Махмутов. – Москва : Педагогика, 1975. – 367 с.
17. Методичні рекомендації з освоєння активних методів навчання / упоряд. К. Р. Іванова. – Москва : ЦМКПК, 1991. – 79 с.
18. Мочалова Н. М. Методы проблемного обучения и границы их применения / Н. М. Мочалова. – Казань : ТБК. 1999. – 237 с.
19. Оконь В. Введение в общую дидактику / В. Оконь ; пер. с польск. – Москва : Высшая школа, 1990. – 382 с.
20. Оконь В. В. Основы проблемного навчання / В. В. Оконь. – Москва, 1986. – 234 с.
21. Онищук В. А. Дидактика современной школы / В. А. Онищук. – Київ : Вища школа, 1987. – 243 с.
22. Паламарчук В. Ф. Інноваційні процеси в педагогіці / В. Ф. Паламарчук // Педагогічні інновації в сучасній школі : зб. наук. пр. – Київ : Освіта, 1994. – С. 5–9.
23. Пинкевич А. П. Педагогика : в 2 т. / А. П. Пинкевич. – Москва, 1924.
24. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: учебник для студ. пед. вузов : в 2 кн. / И. П. Подласый. – Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.
25. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи / О. Я. Савченко. – Київ : Абрис, 1997. – 416 с.
26. Сохор А. М. Логическая структура учебного материала. Вопросы дидактического анализа / А. М. Сохор. – Москва, 1974.
27. Скаткин М. Н. Проблемы современной дидактики / М. Н. Скаткин. – Москва : Педагогика, 1984. – 95 с.
28. Теоретические основы процесса обучения / под ред. В. В. Краевского, И. Я. Лернера. – Москва, 1989.

29. Українська педагогіка в персоналіях : навч. посіб. для студ. ВНЗ : у 2 кн. / за ред. О. В. Сухомлинської. – Київ : Либідь, 2005.
30. Федотова И. Б. К. В. Ельницкий: педагог, учитель учителей-женщин : монография / И. Б. Федотова. – Пятигорск : Изд-во ПГЛУ, 2001. – 197 с.
31. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. освіти. / М. М. Фіцула. – Київ : Акалемвидав, 2003 – 528 с.
32. Sosnicki K. Dydaktyka ogolna / K. Sosnicki. – Warszawa, 1969.

Стаття надійшла до редакції 18.01.2015.

Фунтикова О. А. Метод педагогического словаря: общая характеристика и ведущие функции

В статье исследуется метод обучения как дидактическая категория, имеющая свои историко-педагогические корни, классификации, предложенные различными учеными. Обосновывается современное преподавание в высшей школе как ассимиляция методов обучения других (непедагогических) сфер и создание новых методов. Раскрывается суть нового авторского метода обучения – метода педагогического словаря. Аргументируется центральный (ведущий) методический прием, определяющий модификацию метода педагогического словаря, – словесный, практический, операционный. Рассматриваются функции метода педагогического словаря: рефлексорная, мотивационно-стимулирующая, речевая, деятельностная.

Ключевые слова: метод педагогического словаря, история методов обучения, будущий специалист, функция метода, методический прием, высшая школа.

Funtikova O. The Method of Pedagogical Dictionary, its Common Characteristic and Leading Functions

The method of education as a didactic category is considered in this article. The author analyzes series of historical-pedagogical works where the genesis of creating first classification methods of education from the last century till our days has been reflected. These works are characterized by simplified classification according to the source of knowledge didactic aim and tasks organization of subject activities, binary classification and didactic elaboration of method system and conception of teaching methods. But all classifications and proposed system of teaching methods are considered as a scientific problem which contains modern discussion problem questions and does not have a final decision.

Modern condition of teaching in high educational establishments reflect such situation: there is a wide assimilation from one side, borrowing educational methods from other branches for preparation of future specialists and from the other side new ones appear which have not been known widely yet in teaching professional-oriented subjects during preparation students for pedagogical activity. Such new way of achieving the goal and getting a decision of educational tasks is an authorial method of pedagogical dictionary. It is used as a method of organizing educational information for professional oriented discipline directed on forming a system of pedagogical knowledge during doing verbal, practical and operational tasks in context with outer interaction between a lecturer and a student using the main educational method - a dictionary.

The method of pedagogical dictionary contains a central (principal) methodological expedient. There are some principal methodological expedients in the method of pedagogical dictionary. They are: verbal (verbal-conceptual, verbal-dialogical, verbal-narrative), practical (practical-schematic), operating (operative-preparatory, operative-graphic, operative-training, operative-finishing). Functions of the method of pedagogical dictionary are disclosed in this article. They are: reflective, motivational-stimulating, rhetorical and active functions.

Key words: method of pedagogical dictionary, history of educational methods, future specialist, function of method, methodological expedient, high educational establishment.